

Ethische aspecten in O&I-projecten

Hoewel **wetenschappelijk onderzoek en technologische innovatie** worden gezien als hefbomen voor **vooruitgang en voordelen** voor de maatschappij en het individu, kunnen ze ook gepaard gaan met **nieuwe risico's en ethische dilemma's**.

Tegenwoordig heeft “**verantwoord onderzoek en innovatie**” tot doel een benadering van onderzoek en innovatie te ontwikkelen die bijdraagt tot een rechtvaardigere samenleving, waarin O&I-praktijken gericht zijn op **duurzame, ethisch aanvaardbare en nuttige resultaten**.

Deze ambitie krijgt haar volle betekenis in de context van Innoviris, aangezien de toegekende subsidies afkomstig zijn van overheidsgeld - en dus van de Brusselse burgers. Dit is een extra argument, voor zover dat nog nodig was, om ervoor te zorgen dat **projecten die worden voorgedragen voor financiering niet alleen worden beoordeeld op hun wetenschappelijke en economische verdiensten, maar ook vanuit een ethisch perspectief**.

Rekening houden met ethische aspecten betekent ook verder durven **gaan dan wettelijke criteria** en **de ethische dimensies van** wetenschappelijke onderzoeks- en innovatieprojecten in vraag stellen.

Om projectleiders zo goed mogelijk **te begeleiden**, heeft Innoviris deze **methodologische gids opgesteld om de ethische kwesties te identificeren** die aan de orde kunnen worden gesteld en **waarmee rekening kan worden gehouden in projecten die voor financiering worden ingediend**.

Zodra deze aspecten zijn geïdentificeerd, wordt verwacht dat :

- **hun impact wordt beoordeeld**, zowel op het niveau van onderzoek en ontwikkeling als in het beoogde gebruik van het product of de dienst
- **strategieën om eventuele negatieve gevolgen te beperken in het project worden opgenomen**.

Het doel is om de kwaliteit van de ingediende projecten te verhogen en om steun voor **verantwoord onderzoek en innovatie** aan te moedigen.

Deze gids is **niet** bedoeld om **uitputtend** te zijn en kan niet in steen worden gebeiteld. **Nieuwe technologieën, nieuwe toepassingen** en dus **nieuwe ethische aspecten** zullen er waarschijnlijk altijd aan worden toegevoegd.

Het is duidelijk dat **niet alle ethische aspecten systematisch in een project aan bod komen**. Daarom is het belangrijk om **te kiezen** welke aspecten **het meest relevant** lijken en **het meest ter discussie staan**.

Opgemerkt moet worden dat bepaalde positieve ethische aspecten door het project worden **versterkt**, terwijl **andere ethische aspecten aandachtspunten** zullen zijn **die ter discussie moeten worden gesteld**. Er bestaat dus een **spanning tussen de voordelen en de risico's**. Bij het ontwerpen van het project is het van cruciaal belang om de aandacht te richten op de risico's die kunnen worden beperkt en waarop realistisch gezien concrete actie kan worden ondernomen.

Deze gids is daarom **niet zomaar een checklist**, maar moet worden gezien als een startpunt om **na te denken over de voortdurende verbetering van de projecten die we ondersteunen**.

Ethische aspecten

Aanvaardbaarheid

De nieuwe innovatieve dienst/het nieuwe product voldoet aan alle voorwaarden die het **"aanvaardbaar"** maken **voor gebruikers en experts in het veld**, waarbij de voordelen redelijk opwegen tegen de mogelijke nadelen.

Autonomie

Om autonoom te zijn, moeten mensen toegang hebben tot **de juiste informatie uit relevante bronnen**. Ze moeten ook **hun eigen beslissingen kunnen nemen** in overeenstemming met hun waarden en behoeften.

Betrouwbaarheid en sterkte

De resultaten zijn **coherent, herhaalbaar** en **wetenschappelijk geldig**.

Beveiliging van gegevens

Essentiële **cyberbeveiligingsmechanismen** moeten worden gegarandeerd voor **het opslaan, versleutelen** en **delen van** gegevens.

Democratische deelname

Het gebruik van het product en de dienst is **optioneel** en kan niet verplicht worden.

Duurzaamheid

Het product/de dienst is beschikbaar voor een **voldoende lange periode**, waardoor het **toegankelijk is na verloop van tijd**. Dit aspect heeft ook betrekking op **ecologische duurzaamheid**.

Evenredigheidsbeginsel

Er moet een evenwicht worden gevonden tussen de voor- en nadelen van een nieuw product of een nieuwe dienst in elk afzonderlijk geval.

Eerlijkheid

Het product/de dienst garandeert **een eerlijke, onpartijdige** en **proportionele** behandeling voor alle individuen, rekening houdend **met hun verschillen** en specifieke situaties.

Kwaliteit van gegevens

Gegevens van goede kwaliteit zijn gegevens die **representatief, gediversifieerd** en correct **gelabeld** zijn, enz.

Onwetendheid

Het recht van een individu om ervoor te kiezen **bepaalde informatie niet te ontvangen**, in het bijzonder met betrekking tot zijn of haar gezondheid of toekomst.

Respect voor intimiteit/privacy

Het concept **intimiteit** komt dicht in de buurt van **bescheidenheid**, het **recht om zichzelf van anderen af te sluiten** en hetzelfde voorrecht van anderen te accepteren. Het betekent

ook **het respecteren van de scheiding tussen privé en openbare ruimtes** om een mentaal en sociaal evenwicht te garanderen.

Solidariteit

Solidariteit is een in wezen relationeel concept dat het belang benadrukt van het **beschermen van sociale banden en het werken aan het doorbreken van sociaal isolement**. Solidariteit kan op gespannen voet staan met autonomie.

Stigmatisering

Stigmatisering is een dynamisch proces van devaluatie dat een individu "aanzienlijk in diskrediet brengt" in de ogen van anderen (of van zichzelf in het geval van zelfstigmatisering). Het **bestendigt negatieve stereotypen en vooroordelen en discriminerend gedrag** ten opzichte van deze mensen.

Toegankelijkheid

Dit is de mogelijkheid om **toegang te krijgen** tot een product/dienst. Het is daarom belangrijk om **de** (materiële) **obstakels** die de toegang tot de nieuwe oplossing beperken **in perspectief te plaatsen**.

Toestemming

*"Een wilswaardige daad waarmee een persoon **uitdrukkelijk beslist of verklaart** dat hij of zij geen bezwaar heeft tegen een specifieke handeling die door een andere persoon wordt geïnitieerd. Deze **weloverwogen en geïnformeerde keuze** wordt gemaakt na een gebeurtenis of in antwoord op een vraag.*

Transparantie

Dit ethische principe bevordert **openheid, eerlijkheid en toegankelijkheid van informatie** in interacties, besluitvormingsprocessen en acties.

Veiligheid

Het product/de dienst moet **fysieke en psychologische schade vermijden** (gekoppeld aan het proportionaliteitsbeginsel).

Versterking van vooroordelen

We moeten alert zijn op de mogelijkheid dat een product of dienst **sociale, raciale of gendervooroordelen kan versterken**. Dit risico is vooral groot wanneer **AI-algoritmen** de **impliciete waarden** weerspiegelen van degenen die betrokken zijn bij het verzamelen, selecteren of gebruiken van trainingsgegevens. In dat geval zijn de gegenereerde resultaten **niet neutraal, eerlijk of rechtvaardig**.

Vertrouwelijkheid

Wettelijk gezien moeten persoonlijke gegevens voldoen aan de **RGPD**. Er moet aandacht worden besteed aan **gevoelige gegevens**, het delen ervan en anonimisering.

Waardigheid

De definitie is complex. In deze methodologische gids wordt waardigheid gedefinieerd als **"respect voor de menselijkheid van een persoon"**.